

Językowy wizerunek Polaków we współczesnych podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego

Przedmiotem niniejszego artykułu jest językowy wizerunek Polaków we współczesnych podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego. Wizerunek kogoś/czegoś, zgodnie z definicją z *Uniwersalnego słownika języka polskiego* pod red. Stanisława Dubisza to: *sposób, w jaki dana osoba lub rzecz jest widziana, przedstawiana*¹. A zatem językowy wizerunek kogoś lub czegoś rozumiem jako sposób prezentacji kogoś lub czegoś w tekście za pomocą określonych środków językowych, których dobór zdeterminowany jest różnorodnymi czynnikami. Wizerunek ten jest kreowany przez autorów, którzy tworzą go przez dobór konkretnej leksyki.

Materiał do badań został wyekscerpowany z sześciu następujących podręczników na poziomie podstawowym:

- *Cześć, jak się masz? I Spotykamy się w Polsce* Władysława Miodunki²,
- *Cześć, jak się masz? II Spotkajmy się w Europie* Władysława Miodunki³,
- *Hurra!!! Po polsku 1* Małgorzaty Małolepszej i Anety Szymkiewicz⁴,
- *Hurra!! Po polsku 2* Agnieszki Burkat i Agnieszki Jasińskiej⁵,
- *Polski w pracy* Agnieszki Jasińskiej, Małgorzaty Małolepszej i Anety Szymkiewicz⁶,
- *Start 1* Kamili Dembińskiej i Agnieszki Małyksi⁷.

Objęte analizą książki są przełomowe pod względem zastosowanej metody nauczania, dostosowania do wymogów certyfikatowych, poziomu nauczania (mam tu na myśli, pierwszy i jedyny podręcznik dla poziomu A0) i wreszcie atrakcyjnej, kolorowej szaty graficznej. Wszystko to sprawia, że są to pozycje znaczące dla rozwoju nauczania języka polskiego jako obcego. Tak uzasadniony wybór podstawy materiałowej pracy pozwala mi przypuszczać, że zgromadzony z niej zbiór słownictwa służący prezentacji Polaków jest obszerny,

¹ S. Dubisz. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t.4, Warszawa 2003, s. 457.

² W. Miodunka, *Cześć, jak się masz? I Spotykamy się w Polsce.*, Kraków 2005

³ W. Miodunka, *Cześć, jak się masz? II Spotkajmy się w Europie.* Kraków 2006.

⁴ M. Małolepsza, A. Szymkiewicz, *Hurra!!! Po polsku 1*, Kraków 2006.

⁵ A. Burkat, A. Jasińska, *Hurra!!! Po polsku 2*, Kraków 2007.

⁶ J. Jasińska, M. Małolepsza, A. Szymkiewicz., *Polski w pracy*, Kraków 2010.

⁷ K. Dembińska, A. Małyksi, *Start 1*, Warszawa 2010.

różnorodny, współczesny i reprezentatywny dla poruszanych przeze mnie zagadnień. Ekscerpcją zostały objęte tylko podręczniki kursowe (z pominięciem zeszytów ćwiczeń). Analizie zostały poddane zarówno teksty ciągłe, jak i ćwiczenia gramatyczne oraz leksykalne.

Charakter zgromadzonych materiałów językowych przekonuje, że prezentacja Polaków dokonuje się za pomocą różnego typu nazw własnych i apelatywnych, które charakteryzują ich z perspektywy nazw osobowych, zainteresowań, cech psychicznych i fizycznych, form aktywności, relacji zawodowych, rodzinnych i towarzyskich, świąt, zwyczajów i tradycji.

Językowy wizerunek bohaterów – Polaków w badanych podręcznikach jest dość różnorodny, z przewagą cech pozytywnych. Bohaterowie są przede wszystkim *sympatyczni*, *inteligentni*, *ambitni*, studiują lub pracują i zachowują się zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi. Zarówno dorośli jak i dzieci noszą imiona o utrwalonej tradycji użycia. W zgromadzonym materiale nie zanotowałam ani jednego przykładu nadawania dzieciom imion zachodnich typu *Jessika (Dżesika)* czy *Brian (Brajan)*.

W grupie osób znanych widać dysproporcję pomiędzy liczbą przywołanych nazw osobowych mężczyzn a kobiet. Tych pierwszych jest 78, podczas gdy drugich zaledwie 24. Tak duża różnica w reprezentacji obu płci sprawia, że wizerunek osób tworzących polską historię i kulturę jest patriarchalny. W podręcznikowych tekstach opisuje się głównie sylwetki i dokonania mężczyzn, przez co powstaje wrażenie, że rola kobiet w polskiej przestrzeni publicznej była i jest marginalna.

Obecna w analizowanych podręcznikach warstwa toponimiczna jest różnorodna, zawiera zarówno nazwy dużych miast jak i małych miejscowości. Bohaterowie najczęściej mieszkają i pracują w miastach, niekiedy wiemy, że wyemigrowali do nich z rodzinnych wsi i miasteczek w poszukiwaniu pracy lub możliwości zdobycia wykształcenia. Celem podróży służbowych są polskie i zagraniczne duże miasta. We współczesnych podręcznikach odbija się zmiana, jaka zaszła w naszym kraju po 1989 roku, czyli otwarcie granic, a co za tym idzie stworzenie możliwości swobodnego poruszania się po świecie. Współczesny Polak wakacje spędza zarówno w rodzimych jak i zagranicznych kurortach. Starsi bohaterowie zaznaczają, że kiedyś urlopy spędzało się przede wszystkim w Polsce, a bogaci ludzie wyjeżdżali do krajów nazywanych przez nich Demoludami, np. *Bułgarii* czy *Rumunii*.

Zainteresowania bohaterów męskich są raczej typowe. Mężczyźni interesują się głównie *sportem*, *historią*, *polityką*, *motoryzacją*. Niekiedy w kręgu ich zainteresowań znajdują się

również *piękne kobiety*. Wolny czas mężczy bohaterowie spędzają aktywnie i przede wszystkim poza domem. O obowiązkach domowych mężczyźni wspominają rzadko i raczej bez entuzjazmu. Lubią jedynie *gotować* i *robić zakupy*.

Zainteresowania kobiet są dość różnorodne, jednak bohaterki rzadko mają hobby wymagające wyjścia z domu. Wolny czas spędzają przede wszystkim w gronie rodziny. Czasem wychodzą do kina, teatru czy na imprezę w towarzystwie koleżanek.

Praca bohaterów męskich najczęściej wymaga wyższego wykształcenia, często zajmują oni również eksponowane, kierownicze stanowiska. Wypowiadają się o niej pozytywnie, traktują ją jako źródło utrzymania, cenią sobie także możliwość zrobienia kariery. Praca bohaterek kobiecych również najczęściej wymaga wyższego wykształcenia (także technicznego). Podobnie jak mężczyźni, również i kobiety zajmują eksponowane stanowiska kierownicze. Praca asystentek i sekretarek została przedstawiona jako odpowiedzialna i wymagająca szerokich kwalifikacji. Niekiedy kobiety nie wierzą w swoje możliwości, bojąc się nowych wyzwań i zmian.

Bohaterowie nie są aktywnymi patriotami, święta państwowe są dla nich głównie okazją do zaplanowania dłuższego urlopu. Istotną cechą Polaków, odzwierciedloną w badanych podręcznikach, jest natomiast religijność. *Śluby* i *pogrzeby* odbywają się zawsze w obrządku katolickim. Nie zanotowałam ani jednego przykładu celebrowania ich w sposób świecki. W odniesieniu do dwóch głównych świąt katolickich postaci są raczej tradycjonalistami. *Boże Narodzenie* i *Wielkanoc* obchodzą przede wszystkim w gronie rodzinnym, celebrując zwyczaje ugruntowane w polskiej kulturze od wielu lat (np. *ubieranie choinki*, *śmigus-dyngus*).

W zebranych materiale badawczym zabrakło tematów trudnych, jak np. *przemoc domowa*, *mobbing*, *skrajne ubóstwo*. Niezamieszczenie tych treści można uzasadnić ograniczonym zasobem leksykalnym studentów na poziomie podstawowym.